

DJALLI

dhe zonjusha Pym

Nga Sh. B. Toena për lexuesin shqiptar:

Vepra të Paulo Coelho

Janë në qarkullim:

1. *Veronika vendos të vdesë*
2. *Mali i pestë*
3. *Djalli dhe zonjusha Pryn*

Së shpejti në qarkullim:

1. *Alkimisti*
2. *Në bregun e lumit Piedra u ula dhe qava*
3. *Pelegri i Kompostelës*
4. *Manuali i luftëtarit të dritës*

Paulo COELHO

DJALLI
dhe zonjusha Prym

■ *roman* ■

Përkthet nga frëngjishtja:
Nonda VARFI

BOTIMET TOENA

Tiranë 2001

Titulli në original:
Paulo Coelho, O Demônio e Srta. Pym
Titulli në frëngjisht:
Le Démon et mademoiselle Pym

Redaktor: Adem Jakllari
Përkujdesja grafike: Lavdie Cenmurati
Kopertina: Irena Toçi

Botues: Fatmir Toçi

©Foto e Paulo Coelho nga Ingrid Moretti

ISBN 99927 - 1 - 469 - 7

© By Paulo Coelho
© E drejta e botimit në gjuhën shqipe: Sh.B.TOENA

SHTËPIA BOTUESE TOENA
Rr. "Muhamet Gjollësia", K.Postare 1420, TIRANE
Tel.: 00355 4 240116; 240117
Tel./Fax: 00355 4 227232; 240117
e-mail: toena@icc.al.eu.org
<http://www.toena.al.com>

Një nga paria pyeti Jezusin:
«Mësues i mirë, ç'duhet të bëj për të
trashëguar jetën e amshuar?»
Jezusi iu përgjigj:
«Përse më quan i mirë? Askush nuk
është i mirë përveç Zotit.»

Luka, 18, 18-19

Shënimi i autorit

Historia e parë për Ndarjen lind në Persi. Zoti i Kohës, pasi krijoi botën, ndërgjegjësohet për harmoninë që e rrethon, por ai ndien se mungon diçka e rëndësishme – një shoqëri me të cilën të gëzojë gjithë atë bukuri.

Një mijë vjet rresht lutet të ketë një fëmijë. Historia nuk e thotë se cilit i lutet, ngaqë është i plotfuqishëm, zot i vetëm dhe suprem. Megjithatë, lutet dhe bie shtatëzënë.

Në çastin kur kupton se ka arritur atë që dëshironte, Zoti i Kohës pendohet që ka kërkuar djalë, i ndërgjegjshëm se ekuilibri i gjërave është shumë i brishtë. Por është tepër vonë. Me lutje të shumta, arrin, më në fund, që, djalin që mban në bark, ta ndajë më dysh.

Legjenda tregon se nga lutja e Zotit të Kohës lind i Miri (Ormuzdi), ndërsa nga pendimi lind i Keqi (Ahrimani) – vëllezër binjakë.

I shqetësuar, zoti bën që Ormuzdi të dalë i pari nga barku për të përmbajtur vëllanë dhe për të penguar Ahrimanin që të bëjë dëme në botë.

Gjithsesi, i Keqi, ngaqë është dinak dhe i shkathët, arrin ta shtyjë Ormuzdin në çastin e lindjes dhe të shohë i pari dritën e yjeve.

I mërzitur, Zoti i Kohës vendos t'i gjejë shokë Ormuzdit. Krijon racën njerëzore që të luftojë bashkë me të për të sunduar Ahrimanin, për ta penguar këtë që të gllabërojë gjithçka.

Në legjendën perse raca njerëzore lind si aleate e të Mirit dhe, sipas traditës, del fitimtare në fund. Gjithsesi, një histori tjetër e Ndarjes ngre krye shekuj e shekuj më pas, këtë herë në një version të kundërt: njeriu si vegël e të Keqit.

Mendoj se shumica e lexuesve të mi e di për kë e kam fjalën: një burrë dhe një grua jetojnë në kopshtin e parajsës, duke shijuar të gjitha të mirat që mund të merren me mend. Vetëm një gjë u është ndaluar – çifti nuk mund të njohë të Mirën dhe të Keqen. Zoti i gjithëpushtetshëm thotë (Gjeneza, 2,17): «Nga pema e njohjes të së mirës dhe së keqes ti nuk do të hash.»

Por një ditë shfaqet gjarpri që i siguron ata se kjo njohje është më e rëndësishme se parajsa dhe se atyre u duhet. Gruaja kundërshton, duke thënë se Zoti i ka kërcënuar me vdekje, por gjarpri i bind se asgjë e tillë s'ka për të ngjarë, përkundrazi, ditën, kur sytë të hapen, ata do të jenë si zotat që njohin të mirën dhe të keqen.

E bindur, Eva kafshon frutin e ndaluar dhe i jep një gaçë edhe Adamit. Që nga ai çast, baraspeshimi fillestar i parajsës u prish, çifti u ndoq dhe u mallkua. Por, ndërkaq, Zoti shqipton një frazë enigmatike: «Ja që njeriu u bë si çdonjëri nga ne, për të njohur të mirën dhe të keqen!»

Edhe në këtë rast (ashtu si në atë të Zotit të Kohës që lutet për të kërkuar diçka, ndërkohë që ishte i gjithëpushtetshëm), Bibla nuk e shpjegon se kujt i drejtohet Zoti, as – nëse është i vetëm – përse thotë «çdonjëri nga ne».

Sidoqoftë, raca njerëzore, që kur ka lindur, është e dënuar të endet mes Ndarjes së përjetshme të të dy të kundërtave. Dhe tani gjendemi këtu me të njëjtat dyshime si të parët tanë. Ky libër synon të trajtojë këtë temë, duke përdorur, në disa çaste të intrigës, disa legjenda për ilustrim.

Me *Djalli dhe zonjusha Prym* mbyll trilogjinë «Dhe ditën e shtatë...», ku bëjnë pjesë *Në bregun e lumit Piedra u ula dhe qava* (1995) dhe *Veronika vendos të vdesë* (2000). Të tre këta libra përmendin se çfarë u ndodh brenda një jave njerëzve të zakonshëm, befas të përballur me dashurinë, vdekjen dhe pushtetin. Gjithnjë kam besuar se ndryshimet e thella, si të njerëzit ashtu edhe në shoqëri, kryhen në një shtrirje kohore

tepër të shkurtër. Ndërkohë që nuk e presim, jeta na propozon një sfidë për të provuar guximin dhe dëshirën për ndryshim; atëherë, është e kotë të shtiremi se nuk ndodh asgjë dhe të kapardisemi duke thënë se nuk jemi ende gati.

Sfida nuk pret. Jeta nuk i kthen sytë prapa. Një javë është një grimë kohe më se e mjaftueshme për të marrë vesh në e pranojmë apo jo fatin.

Buenos Aires, gusht 2000

1

Pothuajse që prej pesëmbëdhjetë vjetësh plaka Bertë ulej çdo ditë para portës. Banorët e Beskos e dinin këtë qëndrim të zakonshëm të të moshuarve: këta ëndërrojnë të shkuarën, sodisin një botë që nuk u përket më, kërkojnë një subjekt bisede me gjitonët.

Por, Berta kishte një arsye që rrinte atje. Dhe e kuptoi se pritja e saj atë mëngjes kishte marrë fund, sa pa të huajin të ngjiste shpatin e pjerrët dhe të drejtohej nga i vetmi hotel i fshatit. Rroba të zhubrosura, flokë më të gjata se mesataret, një mjekër treditore: ai nuk ngjante ashtu si e kishte menduar shpesh.

Gjithsesi, vinte bashkë me hijen e tij: djalli e shoqëronte.

«Im shoq kishte të drejtë, tha me vete. Po të mos ndodhesha atje, askush nuk do ta kishte vënë re.»

T'i jepte një moshë, nuk kishte shumë haber nga ajo anë. Mes të dyzetave dhe të pesëdhjetave, sipas hamendjes së saj. «I ri», mendoi ajo me gjykimin e pleqve. Pyeti veten se sa kohë do të qëndronte ai në fshat: pa dyshim, jo shumë gjatë, në shpinë mbante një çantë të vogël. Ndoshta një natë, para se të ndiqte rrugën drejt fatit që ajo nuk e dinte dhe që nuk i interesonte aspak.

Megjithatë, tërë ato vite, ulur në pragun e portës, nuk kishin shkuar dëm, sepse kishte mësuar të sodiste bukurinë e maleve – të cilës nuk i kishte kushtuar vëmendje për një kohë të gjatë: ajo ishte lindur atje dhe ai peizazh ishte familjar për të.

Siç pritej, ai hyri në hotel. Berta mendoi se ndoshta duhej folur me priftin për këtë vizitë të padëshiruar; por ai nuk do ta dëgjonte dhe do t'i thoshte: «Ju pleqtë shikoni ëndrra.»

«Mirë, tani, le ta shohim se çfarë do të ngjasë. Djallit nuk i duhet shumë kohë për të bërë gjëma – furtuna, rrebeshe, orteqe që shkatërrojnë për disa orë pemët e mbjella para dyqind vjetësh.»

Befas u kujtua se vetëm lajmi i ardhjes të së keqes në Besko nuk e ndryshonte aspak rrjedhën e jetës. Djajtë shfaqen e zhduken çdo çast, pa qenë nevoja që gjërat të trazohen nga prania e tyre. Ata enden gjithnjë nëpër botë, shpesh thjesht për të

mësuar se çfarë ndodh, herë tjetër për të vënë në provë këtë apo atë shpirt, por janë të pavendosur dhe ndërrojnë qëllim pa asnjë arsye, të prirë nga kënaqësia e vetme e një beteje që ia vlen barra qiranë. Sipas Bertës, Beskoja nuk paraqiste asgjë me interes; ose të veçantë për të tërhequr më tepër se një ditë vëmendjen e kujtdo qoftë – aq më pak të një qenieje aq të rëndësishme dhe të zënë me punë si lajmëtari i errësirës.

Ajo u përpoq të mendonte diçka tjetër, por imazhi i të huajit nuk i dilte nga mendja. Qielli, që pak më parë ishte i kaltër, paprimtas u ngarkua me re.

«Kjo është normale, gjithnjë kështu ndodh në këtë stinë të motit, mendoj ajo. Asnjë lidhje me mbërritjen e të huajit, vetëm një rastësi.»

Ndërkohë dëgjoi zhurmën e largët të një bubullime, të ndjekur nga tri të tjera. Ishte paralajmërimi i shiut, sigurisht, por kishte mundësi që ajo krakëllimë, po t'u besonte gojëdhënave të vjetra të fshatit, të përcillte zërin e një Zoti të inatosur, i cili ankohej nga njerëzit që tregoheshin moskokëçarës për praninë e Tij.

«Duhet, patjetër, të bëj diçka. Më në fund ndodhi ajo që prisja.»

Për disa çaste u përqendrua te gjithçka që ndodhte rreth saj. Retë vazhdonin të mblidheshin mbi fshat, por ajo nuk dëgjonte më asnjë zhurmë.

Nuk besonte te traditat dhe bestytnitë, veçanërisht tek ato të Beskos, që rrënjët i kishin te qytetërimi i hershëm kelt që dikur kishte mbretëruar aty.

«Bubullima është vetëm dukuri natyrore. Zoti, po të kishte dashur t'u fliste njerëzve, nuk do ta kishte bërë me rrugë aq të tërthorta.»

Sapo ky mendim preku rrëshqanthi mendjen, u dëgjua buçima e një bubullime, këtë herë fare afër. Berta u ngrit, mori karrigen dhe hyri në shtëpi para se të niste shiu. Por, aty për aty, zemra u ndry nga një frikë që ajo nuk arrinte ta kuptonte.

Ç'të bënte?

Uronte që i huaji të largohej menjëherë. Ajo ishte tepër e moshuar për të ndihur veten, fshatin dhe sidomos Zotin e plotfuqishëm, i cili do të kishte zgjedhur një më të ri, po të kishte pasur nevojë për mbështetje. Ngaqë nuk kishte çfarë të bënte, i shoqi përpiquej të shpikte gjëra për të vrrarë kohën.

Që kishte parë një djall, ah! për këtë nuk kishte fare dyshim.

Me mish dhe kocka, tebdil si pelegrin.

Hoteli ishte njëherësh edhe dyqan prodhimesh vendi, restorant që ofronte kuzhinë tipike, kafene, ku mblidheshin banorët e Beskos për të biseduar për të njëjtat gjëra – për kohën ose për të rinjtë që nuk e çanin kokën për fshatin. «Nëntë muaj dimër dhe tre muaj ferr», thoshin ata, ngaqë ishin të detyruar të bënin, vetëm në nëntëdhjetë ditë, të gjitha punët në ara: të lëronin tokën, të mbillnin, të prisnin dru, të korrnin, të mblidhnin të lashtat, të ushqenin dhe të qethnin bagëtinë. Të gjithë ata që jetonin atje, i njihnin vështirësitë e jetesës në një botë të mbetur prapa. Megjithatë, nuk ishte e lehtë të pranoje realitetin. Ata i përkisnin gjeneratës së fundit të bujqve dhe barinjve që popullonin ato male prej shekujsh. Së shpejti do të mbërrinin makinat, bagëtia do të rritej gjetiu, me ushqime speciale; fshati ndoshta do t'i shitej një ndërmarrjeje të madhe me qendër jashtë shtetit, e cila do ta

kthente në stacion skish. Kështu kishte ndodhur tashmë me qyteza të tjera të krahinës, por Beskoja kundërshtonte – sepse i kishte një borxh së shkuarës, për shkak të traditës së fortë të stërgjyshërve që kishin banuar atje dhe që kishin treguar se sa e rëndësishme ishte të luftoje deri në fund.

I huaji, pasi lexoi me kujdes formularin e hotelit, vendosi si ta mbushte. Nga theksi, do ta merrnin vesh se vinte nga ndonjë vend i Amerikës së Jugut. Zgjodhi Argjentinën, sepse e donte shumë ekipin e saj të futbollit. Duhej të vinte adresën. Shkroi rruga e Kolumbisë, duke menduar se amerikano-jugorët e kishin zakon të nderoheshin ndërsjelltas, duke u dhënë vendeve të rëndësishme emrat e fqinjëve.

Emri: zgjodhi atë të terroristit të famshëm të shekullit të fundit...

Në më pak se dy orë, të dyqind e tetëdhjetë e një banorët e Beskos ishin në dijeni se një i huaj, i quajtur Karlos, i lindur në Argjentinë, banor i rrugës së qetë të Kolumbisë në Buenos Aires, kishte mbërritur në Besko. Këtë të mirë kanë qytezat e vogla: nuk ke pse të lodhesh fare për të marrë vesh se ç'bën tjetri. Mandej, këtë qëllim kishte edhe i sapoardhuri.

U ngjit në dhomë dhe zbrazti çantën e shpinës: disa tешa, një makinë rroje elektrike, një palë këpucë rezervë, vitamina kundër rrufës, një bllok të trashë shënimesh dhe njëmbëdhjetë lingota ari, secila dy kile. I sflitur nga tensioni, nga e përpjeta dhe nga pesha që kishte mbartur, sakaq ra në gjumë. Por pasi kishte siguruar derën me karrige, edhe pse e dinte se mund t'i zinte besë secilit prej dyqind e tetëdhjetë e një banorëve të Beskos.

Të nesërmen, hëngri mëngjes, la tешat për t'i larë te recepsioni i hotelit të vogël, futi lingotat e arit në çantën e shpinës dhe u drejtua nga mali që ngrihej në lindje të fshatit. Në rrugë e sipër, pa vetëm një banor të fshatit, një plakë të ulur në prag të shtëpisë, e cila e kqyrte me vëmendje.

U fut në pyll, priti që veshi të mësohej me zhurmën e insekteve, të zogjve dhe të erës që fshikullonte degët e zhveshura. E dinte se, në një vend të tillë, mund ta përgjonin në fshehtësi. Qëndroi pa lëvizur pothuajse një orë.

Sa u sigurua se përgjuesi i mundshëm, i kapluar nga lodhja, ishte larguar pa pasur ndonjë lajm për të treguar, hapi një gropë pranë shkëmbit në formë Y-je, ku fshehu një lingotë. U ngjit pak më lart, priti një orë sikur sodiste natyrën i rënë thellë në mendime; dalloi një shkëmb tjetër – ky ngjante me një shqiponjë – hapi një gropë të dytë ku futi dhjetë lingotat e tjera.

Të parin njeri që takoi në kthim ishte një vajzë e re, që rrinte ulur në breg të njërit prej lumenjve të përkohshëm të krahinës, të krijuar gjatë shkrires së borës. Ajo ngriti sytë nga libri, vuri re praninë e tij dhe u zhyt prapë në lexim. E ëma pa dyshim e kishte porositur të mos fliste me të huaj.

Të huajt, gjithnjë kur mbërrijnë në një qytet të ri, kanë të drejtë të përpiqen të lidhin miqësi me të panjohur, prandaj ai u afrua.

- Mirëdita, - tha. - Më duket se bën vapë për këtë periudhë viti.

Ajo pohoi me kokë.

I huaji vazhdoi.

- Kam dëshirë të vini t'ju tregoj diçka.

Si vajzë e edukuar, ajo la librin, i zgjati dorën dhe u prezantua:

- Quhem Shantal. Në darkë punoj te kafeneja e hotelit ku jeni strehuar. U habita që nuk zbritët për të ngrënë, hoteli mbahet jo vetëm me qiranë e dhomave, por edhe me konsumin e klientëve. Ju jeni Karlos, argjentinasi, banoni në rrugën Kolumbia; i gjithë fshati e ka marrë vesh, sepse një njeri, që zbarkon këtu jashtë stinës së gjuetisë, gjithnjë tërheq kureshtjen.

«Një burrë rreth të pesëdhjetave, me flokë të thinjura, me vështrimin e dikujt që ka jetuar shumë.»

- Përsa i përket ftesës suaj, ju faleminderit, por e kam parë tashmë peizazhin e Beskos nga të gjitha anët e mundshme dhe të imagjinueshme. Ndoshta do të ishte më mirë që unë t'ju tregoja vende që nuk i keni parë kurrë, por kam përshtypjen se jeni shumë i zënë.

- Jam pesëdhjetë e dy vjeç, nuk quhem Karlos; të gjitha të dhënat janë të rreme.

Shantali nuk dinte si të përgjigjej. I huaji vazhdoi:

- Nuk dua t'ju tregoj Beskon. Dua t'ju tregoj diçka tjetër që nuk e keni parë kurrë.

Ajo kishte lexuar tashmë shumë histori për vajzat e reja, që vendosin të ndjekin një njeri në zemër të pyllit dhe mandej zhduken pa lënë gjurmë. Për një çast e zuri frika, një frikë shpejt e fashitur nga ndjesia e aventurës. Në fund të fundit, burri nuk do të guxonte t'i bënte gjë, sepse ajo sapo i tha se të gjithë në fshat ishin në dijeni për praninë e tij, edhe pse të dhënat nuk përkonin me të vërtetën. Mandej, gjëmat ndodhnin vetëm natën – të paktën në romane.

- Kush je? Nëse kjo që më the tani është e vërtetë, dije se mund të të padis në polici për deklarinim identiteti të rremë!

- Do t'u përgjigjem të gjitha pyetjeve tuaja, por së pari ejani me mua. Dua t'ju tregoj diçka. Ndodhet pesë minuta larg prej këtej.

Shantali mbylli librin, mori frymë thellë dhe u lut në heshtje, ndërsa në zemër trazohej kureshtja dhe frika. Pastaj u ngrit dhe ndoqi të huajin. Ishte e sigurt se do të qe përsëri një çast zhgënjimi në jetën e saj. Kështu niste gjithnjë, me një takim plot premtime, për të përfunduar edhe një herë me jehonën e një ëndrre dashurie të parrealizuar.

Burri u ngjit deri te shkëmbi në formë Y-je, tregoi tokën e rrëmihur rishtas dhe i tha të nxirrte çfarë ishte groposur aty.

- Do të më bëhen duart pis, - tha Shantali. - Do të më bëhen rrobat pis.

Burri mori një degë, e theu dhe ia zgjati për të rrëmihur. Ajo u habit nga ai gjest dhe vendosi të bënte ashtu siç kërkonte ai.

Disa minuta më pas, para syve të saj, u shfaq lingota e verdhë, e baltosur.

- Qenka ar.

- Po, ar. Është imi. Ju lutem, mbulojeni.

Ajo u bind. Burri e shpuri te një vend tjetër. Ajo nisi të rrëmihë sërish. Këtë herë, u habit nga sasia e arit që pa.

- Prapë ar është. Ari im, gjithashtu, - tha i huaji.

Shantali u mat të mbulonte arin kur ai i tha që të mos bënte asgjë. I ulur mbi një gur, ai ndezi një cigare dhe vështroi horizontin.

- Përse ma tregove?

Ai nuk u përgjigj.

- Kush jeni, xhanëm? Çfarë kërkoni këtu? Përse ma treguat këtë, duke e ditur se mund t'ua them të gjithëve, çfarë është fshehur në mal?

- Shumë pyetje njëherësh, - ia ktheu i huaji, me sytë e drejtuar nga lartësitë, sikur ta shpërfillte praninë e saj. «Përsa i përket faktit se do t'ia tregosh të tjerëve, është pikërisht kjo që dua të bësh.»

- Më premtove se, nëse do të vija, do t'i përgjigjeshe të gjitha pyetjeve të mia.

- Pikësëpari, mos u zër besë premtimeve. Bota është plot e përplot me to: pasuri, jetë e amëshuar, dashuri pa fund. Disa syresh kujtojnë se janë të zotët të premtojnë gjithçka, të tjerë pranojnë gjithçka që u siguron ditë më të mira. Ata që premtojnë dhe nuk e mbajnë fjalën ndihen të pafuqishëm dhe të zhgënjyer. E njëjta gjë ndodh edhe me ata që qëndrojnë të varur pas premtimeve.

Po bëhej fjalëshumë. Fliste për jetën e tij, për natën që ia kishte ndryshuar rrjedhën e fatit, për gënjeshtrat që kishte qenë i detyruar të besonte ngaqë realiteti ishte i papranueshëm. Duhej të përdorte gjuhën e vajzës, një gjuhë të kuptueshme nga ajo.

Shantali, në çdo rast, merrte vesh pothuajse gjithçka. Si të gjithë burrat e pjekur, ai mendonte vetëm për të bërë seks me një qenie më të njomë.

Si çdo qenie njerëzore, ai mendonte se me para mund të blinte gjithçka. Si çdo i huaj, ishte i sigurt se vogëlushet provinciale ishin aq të çiltra sa të pranonin çfarëdo propozimi, të vërtetë a të gënjeshtërt, mjaft që kjo të nënkuptonte një rast për t'u larguar përgjithmonë.

Ai nuk ishte i pari dhe, fatkeqësisht, as i fundit, që përpiquej ta joshte në mënyrë aq të trashë. Mendjen ia trazonte vetëm sasia e arit që ofronte ai. Nuk kishte menduar kurrë se vlente aq shumë dhe kjo gjë njëkohësisht i pëlqente, por edhe e frikësonte.

- Jam shumë plakë për t'u besuar premtimeve,
- u përgjigj ajo, duke u përpjekur të fitonte kohë.

- Megjithatë u keni besuar gjithnjë dhe vazhdoni t'u besoni.

- Gaboheni. E di se nuk jetoj në parajsë; e kam lexuar tashmë Biblën dhe nuk do të bëj të njëjtin gabim si Eva, që nuk u mjaftua me ato që kishte.

Sigurisht që nuk ishte e vërtetë. Tani ajo nisi të shqetësohej: po sikur i huaji ta humbte interesin për të dhe të largohej? Me thënë të vërtetën, vetë e kishte endur trillin dhe vetë e kishte provokuar takimin e tyre në pyll. Ishte ulur në vendin strategjik nga ku ai do të kalonte në kthim, në mënyrë që të kishte me kë të bisedonte, ndoshta edhe për të dëgjuar ndonjë premtim, për të ëndërruar disa ditë një dashuri të re, të

mundshme dhe një largim pa kthim shumë larg luginës ku ishte lindur. Në fillim, kishte dashur të zgjidhte, por tani e kuptonte se koha rridhte shumë shpejt dhe ishte gati të braktiste Beskon me të parin burrë që do ta merrte me vete, edhe pse për të nuk do të ndiente asgjë. Sigurisht që do të mësohej ta donte: edhe dashuria ishte çështje kohe.

Burri ia ndërpreu mendimet.

- Pikërisht këtë dëshiroja të dija. Në jetojmë në parajsë apo në ferr.

Bukur fort, po binte në kurth.

- Në parajsë. Por ai që jeton për një kohë tepër të gjatë në një vend të përkryer, më në fund mërzhitet.

Ajo e kishte hedhur karremin e parë. Me fjalë të tjera kishte thënë: «Jam e lirë, e gatshme.» Pyetja tjetër do të ishte: «Si ju?»

- Si ju? - pyeti i huaji.

Ajo duhet të tregohej e matur – kush ka shumë etje nuk vrapon te burimi, në s’do të llahtariset.

- Nuk e di, herë-herë mendoj se po, herë-herë them me vete se fatin e kam këtu dhe nuk mund të jetoj larg Beskos.

Etapa e dytë: të shtirej moskokëçarëse.

- Mirë, meqenëse nuk më thoni gjë për arin që më treguat, ju falënderoj për shëtitjen. Po kthehem te lumi dhe te libri im.

- Prisni!

Burri e kishte kapërdirë karremin.

- Patjetër që do t'jua shpjegoj. Ndryshe përse t'ju sillja deri këtu?

Seksi, paraja, pushteti, premtimet... Por Shantali mori pamjen e dikujt që pret të bëjë ndonjë zbulim të paparë. Burrat nxjerrin një kënaqësi të habitshme, kur ndihen superiorë, harrojnë se në më të shumtën e kohës sillen kryekëput në mënyrë të parashikueshme.

- Duhet të jeni një burrë me përvojë të madhe jetësore, mund të më mësoni shumë gjëra.

Shkëlqyeshëm. Rënia disi e tensionit, bërja e një komplimenti për të mos frikësuar prenë, përbënin një rregull të rëndësishëm.

- Megjithatë, në vend që t'i përgjigjeni një pyetjeje të thjeshtë a të bëni hetime të shumta mbi premtimet ose mënyrën e sjelljes në jetë, ju keni një zakon tepër të keq. Do të qëndroj me shumë kënaqësi, po ju përgjigjët pyetjeve që ju kam bërë tashmë. Cili jeni? Çfarë kërkon këtu?

I huaji e hoqi vështrimin nga malet dhe e nguli mbi vajzën që ndodhej para tij. Për vite me radhë kishte përballur turli qeniesh njerëzore dhe e dinte – pothuajse me siguri – se çfarë mendonte ajo. Pa dyshim, ajo besonte se ai ia kishte treguar arin për ta hutuar me pasurinë

që kishte. Sidoqoftë, ajo përpiqej ta hutonte me rininë dhe moskokëçarjen.

- Cili jam? E po mirë, të themi se jam një njeri që kërkon një të vërtetë. E kam gjetur tashmë në teori, por në praktikë nuk e kam hasur kurrë.

- Çfarë të vërtete?

- Mbi thelbin e njeriut. Kam zbuluar se kur tundohemi nga ndonjë paudhësi, më në fund kjo na bie në kokë. Në varësi të gjasave, të gjitha qeniet njerëzore priren për të bërë keq.

- Unë mendoj...

- Nuk ka rëndësi se çfarë mendojmë ne të dy ose, çfarë na pëlqen të besojmë. Bëhet fjalë për të vërtetuar nëse teoria ime është e vërtetë apo jo. Dëshironi të dini se kush jam? Unë jam një industrialist shumë i pasur e me famë. Kam qenë në krye të mijëra nëpunësve, i ashpër kur duhej, i mirë kur e quaja të arsyeshme.

- Jam dikushi që ka jetuar situata, të cilat njerëzit as që i mendojnë dot, që ka kërkuar, tej caqeve, po aq kënaqësi sa njohuri. Jam një njeri që ka njohur parajsën, ndërkohë që i dukej vetja e prangosur në ferrin e familjes dhe të rutinës. Dhe që ka parë ferrin, sapo ka përfituar nga liria e plotë. Ja se kush jam. Një njeri që ka qenë i mirë dhe i lig gjithë jetën, ndoshta njeriu më i përshtatshëm për t'iu përgjigjur pyetjes që bëj mbi thelbin e qenies njerëzore, prandaj

ndodhem këtu. Tani e mora vesh se çfarë kërkoni të dini.

Shantali e ndjeu se po humbiste terren. Duhej ta rimerрте shpejt veten.

- Ju mendoni se do t'ju pyes: Përse më treguat arin? E vërteta është se dua të di përse një industrialist i pasur dhe me famë vjen në Besko për të kërkuar një përgjigje, të cilën mund ta gjejë në libra, në universitete ose thjesht duke u konsultuar me ndonjë filozof të shquar.

Mendjemprehtësia e vajzës duket se i pëlqeu të huajit. Bukur, si gjithmonë kishte zgjedhur njeriun e përshtatshëm.

- Erdha në Besko me një qëllim të caktuar. Para shumë kohësh, kam parë një pjesë teatrore të një autori që quhet Dyrrenmatt, duhet ta keni dëgjuar...

Nënkuptimi ishte një provokim i thjeshtë. Vajza e re sigurisht që nuk kishte dëgjuar kurrë të flitej për Dyrrenmatt-in dhe tani do të hiqej sikur e dinte për kë bëhej fjalë.

- Vazhdoni, - tha Shantali, - duke u sjellë pikërisht ashtu siç e kishte parashikuar i huaji.

- Më bëhet qejfi që e njihni, por më lejoni t'ju kujtoj për cilën pjesë teatrore po flas.

Dhe u mëshoi shumë fjalëve, të cilat shfaqnin më pak cinizëm sesa vendosmërinë e dikujt që dinte se ajo gënjente fshehurazi.

- Një grua kthehet në një qytet, pasi është pasuruar, vetëm e vetëm për të poshtëruar dhe shkatërruar burrin që e ka braktisur në rini. Tërë jetën, martesë, mbarëvajtja financiare, kanë qenë të përligjura vetëm nga dëshira për t'u hakmarrë për dashurinë e parë.

- «Atëhere unë shpika lojën time: të shkoj në një vend të humbur, ku të gjithë sodisin jetën me dashuri, paqe, përgjërime, për të parë nëse ia dal mbanë t'i bëj të shkelin disa porosi themelore.»

Shantali ktheu fytyrën dhe vështroi malet. E dinte se i huaji e kishte kuptuar se ajo nuk e njihte atë shkrimtar dhe tani kishte frikë se mos e pyeste për porositë themelore. Ajo nuk kishte qenë kurrë shumë besimtare; nuk kishte asnjë njohuri për atë çështje.

- Në këtë fshat të gjithë janë të ndershëm, duke filluar nga ju, vazhdoi i huaji. Unë ju tregova një lingotë ari që do t'ju jepte lirinë e nevojshme për t'ia mbathur e bredhur botën, për të bërë atë që ëndërrojnë gjithnjë vajzat e reja në qyteza të vetmuara. Lingota do të qëndrojë atje. Ju e dini se më përket mua, por mund ta vidhni po të dëshironi. Atëhere do të shkelnit një porosi themelore: «Ti nuk do të vjedhësh.»

Vajza e re hoqi sytë nga mali dhe ia nguli të huajit.

- Përsa u përket lingotave të tjera, ato do të mjaftonin që banorët e fshatit të mos kenë më

nevojë të punojnë tërë jetën, - shtoi ai. Nuk ju thashë t'i mbulonit sepse do t'i shpie në një vend që e di vetëm unë. Dua që, sa të kthehesh në fshat, të thuash se i ke parë dhe se unë jam gati t'ua jap banorëve të Beskos po bënë atë që nuk kanë dashur kurrë ta bëjnë.

- Për shembull?

- Nuk bëhet fjalë për ndonjë shembull, por për diçka konkrete. Dua që ata të shkulin porosinë: «Ti nuk do të vrasësh.»

- Çfarë?!

Pyetja doli si klithmë.

- Pikërisht, ajo që sapo dëgjove. Dua që të kryejnë një krim.

I huaji vuri re se trupi i vajzës ishte tendosur dhe se ajo mund të largohej nga çasti në çast pa dëgjuar vazhdimin e historisë. Ai duhej t'ia tregonte menjëherë të gjithë planin.

- Afati është një javë. Nëse, pas shtatë ditëve, dikush në fshat gjendet i vrarë – mund të jetë ndonjë plak që s'i duhet askujt, një i sëmurë i pashërueshëm apo ndonjë i metë që është bërë barrë - viktimi nuk ka rëndësi - paraja do t'iu jepet banorëve dhe unë do të arrij në përfundimin se të gjithë jemi të këqij. Po e vodhët këtë lingotë ari dhe i gjithë fshati i bën ballë tundimit, ose e kundërta, do të arrij në përfundimin se ka të mirë dhe të këqij, çka ma ndërlikon punën, sepse kjo do

të thotë se ekziston një luftë në planin shpirtëror, të cilën mund ta fitojë njëri apo tjetri kamp. A besoni te Zoti, te e mbinatyrshmja, te betejat mes engjëjve dhe djajve?

Vajza e re qëndroi e heshtur dhe, këtë herë, ai e kuptoi se pyetjen e kishte bërë pa vend, se kishte rrezik që ajo t'i kthente shpinën pa e lënë të mbaronte. Armëpushim ironie, duhet t'i binte drejt:

- Së fundi, po u largova nga fshati me njëmbëdhjetë lingotat e arit, kjo do të jetë prova se kam dashur të besoj një gënjeshtër. Do të vdes me përgjigjen që nuk doja ta merrja, sepse, po të kem të drejtë, nëse bota priret nga e keqja, jeta do të jetë më e lehtë.

- Edhe pse vuajtja ime do të jetë gjithnjë e njëjtë, nëse të gjithë do të vuajnë, ajo do të jetë më e durueshme. Por, nëse, vetëm disa janë të destinuar të përballojnë tragjedi të mëdha, atëherë ka diçka me të vërtetë që s'shkon në procesin e Krijimit.

Sytë e Shantalit ishin mbushur me lot. Megjithatë, ajo gjeti prapë fuqi për ta përmbajtur veten.

- Përse e bëni këtë? Përse pikërisht fshati im?

- Nuk bëhet fjalë as për ju, as për fshatin tuaj. Mendoj vetëm për veten time: historia e një njeriu është historia e të gjithëve. Dua të di në jemi të

mirë apo të ligj. Në qofshim të mirë, Zoti është i drejtë. Ai do të më falë për të gjitha që kam bërë: për të keqen që u kam uruar atyre që guxuan të më shkatërrojnë, për vendimet e gabuara që kam marrë në çastet më të vështira, për këtë propozim që ju bëj tani, sepse Ai më ka shtyrë në tatëpjetën e errësirës.

«Në qofshim të ligj, atëherë, gjithçka falet. Nuk kam marrë kurrë vendime të gabuara, tashmë ne jemi të dënuar, dhe pak rëndësi ka se çfarë bëjmë në jetë, sepse shëlbimi qëndron mbi mendimet dhe bëmat e qenies njerëzore.»

Para se të largohet Shantali, ai shtoi:

- Ju mund të vendosni të mos bashkëpunoni. Në këtë rast, do t'u them të gjithëve, se ju dhashë mundësinë që t'i ndihmonit dhe se nuk pranuat. Atëherë, do t'ua bëj vetë të njëjtin propozim. Po vendosën të vrasin dikë, ka mundësi që viktima të jeni ju.

Banorët e Beskos u mësuan shumë shpejt me zakonet e të huajit: ai ngrihej herët, hante një mëngjes të bollshëm dhe nisej për shëtitje në male, me gjithë shiun që nuk kishte pushuar që të nesërmen e mbërritjes së tij dhe që shpejt ishte kthyer në shtrëngatë bore që rrallëherë qetohej. Drekë nuk hante kurrë. Kishte zakon të kthehej në hotel në fillim të pasdites; mbyllej në dhomë dhe flinte – të paktën kështu kujtonin.

Sa binte nata, nisej për shëtitje, këtë herë në rrethinat e fshatit. Në darkë, ishte i pari që ulej në tryezë. Dinte të porosiste gjellët më të shijshme, nuk gënjehej nga çmimet, zgjidhte gjithnjë verën më të mirë – që jo doemos ishte më e shtrenjta - tymoste një cigare dhe pastaj kalonte në bar ku, që natën e parë, u kujdes të njihej me burrat dhe gratë që e frekuentonin.

I pëlqente të dëgjonte rrëfenja nga krahina dhe nga brezat që kishin jetuar në Besko (dikush

thoshte se, në të kaluarën, fshati kishte qenë më i madh, siç dëshmonin rrënojat e shtëpive në krye të tri rrugëve ekzistuese), të njihej me zakonet dhe supersticionet që mbushnin ende jetën e fshatarëve, si edhe me teknikat e reja të bujqësisë dhe blegtorisë.

Kur i vinte radha për të folur për veten, tregonte histori kontradiktore – herë thoshte se kishte qenë marinar, herë përmendte uzina të mëdha armësh, që kishte drejtuar; herë fliste për një epokë kur i kishte braktisur të tëra dhe ishte mbyllur në manastir, në kërkim të Zotit.

Kur dilte nga bari, klientët diskutonin, pyesnin veten në i huaji thoshte të vërtetën apo jo. Kryetarii i komunës mendonte se njeriu mund të bëjë shumë gjëra në jetë, edhe pse gjithnjë banorët e Beskos e dinin se fati i tyre ishte shkruar që në fëmijëri. Prifti mendonte ndryshe. Për të, i huaji ishte një njeri i çoroditur, i turbulluar, që kishte ardhur të gjente vetveten.

Në të gjitha rastet, një gjë ishte e sigurt: ai do të qëndronte në fshat vetëm shtatë ditë. Në fakt, pronarja e hotelit kishte treguar se e kishte dëgjuar t'i telefononte aeroportit të kryeqytetit për të konfirmuar rezervimin – çuditërisht për në një qytet afrikan dhe jo për në Amerikën e Jugut. Ndërkohë, pas telefonatës, ai kishte nxjerrë nga xhepi një tufë bankënotash për të parapaguar faturën.

- Jo, kam besim, - kishte thënë ajo.
- Dua të paguaj menjëherë.
- Atëherë, përdorni kartëkreditin, siç bëjnë përgjithësisht tërë klientët. Dhe i mbani këto kartëmonedha për shpenzimet e vogla gjatë udhëtimit.

Ajo desh kishte shtuar: «Ndoshta në Afrikë nuk i pranojnë kartëkreditet», por do të vihej në siklet po të tregonte se kishte përgjuar telefonatat, se mendonte që disa kontinente ishin më pak të zhvilluara se të tjerat.

I huaji e kishte falënderuar për përkujdesjen e saj për t'ia lehtësuar udhëtimin, por i kishte kërkuar me mirësjellje që të pranonte të hollat.

Tri ditët që pasuan, ai qerasi – duke paguar menjëherë, - të gjithë klientët e barit. Ngaqë kjo nuk kishte bërë vaki kurrë në Besko, të gjithë i harruan historitë kontradiktore, që qarkullonin rreth atij njeriu, tashmë të konsideruar si një personazh bujar dhe i dashur, pa paragjykime, i gatshëm për t'u sjellë me fshatarët njëloj si me burrat dhe me gratë e qyteteve të mëdha.

Që nga ai çast, diskutimet natësore ndërruan subjekt. Kur mbyllej kafeneja, njerëzit që kumbiseshin vonë i jepnin të drejtë kryetarit të komunës, duke thënë se i sapoardhuri ishte një njeri me përvojë të pasur, i zoti për të kuptuar vlerat e një miqësie të mirë. Gjithsesi, të tjerë

mbështesnin priftin, a nuk ishte ky njeriu që e njihte më mirë shpirtin njerëzor: i huaji ishte një njeri vetmitar, në kërkim të miqve të rinj ose të një jete të re. Sidoqoftë, banorët e Beskos bashkoheshin për të thënë se ai ishte njeri i këndshëm. Ata ishin të bindur se do t'ia ndienin mungesën, sapo të largohej, të hënën e ardhshme.

Mandej, të gjithë e kishin vlerësuar taktin e tij, që shfaqej në një imtësi të rëndësishme: zakonisht, udhëtarët, sidomos ata që vinin vetëm, kërkonin gjithnjë të hynin në bisedë me Shantal Prymin, baristen – mbase me shpresë për ndonjë aventurë kalimtare ose për tjetër gjë; ndërsa ky njeri i drejtohej asaj vetëm kur porosiste për të pirë, dhe me të nuk kishte këmbyer kurrë as vështrimin më të vogël joshës ose të dyshimtë.

Të tri netët që pasuan takimin e tyre në breg të lumit, Shantali pothuajse nuk mbyllte dot sy. Stuhia frynte herë pas here me zhurme të tmerrshme dhe përplaste qepenët e vjetër. Sa e zinte gjumi, Shantali kërcente përpjetë e mbytur në djersë edhe pse e kishte mbyllur ngrohjen për të kursyer energjinë elektrike.

Natën e parë, u gjend në praninë e të Mirit. Mes dy maktheve – që ajo nuk arrinte t’i kujtonte -, lutej dhe i kërkonte ndihmë Zotit. Asnjëherë nuk i vajti mendja të rrefente çfarë kishte dëgjuar, të bëhej lajmëtare e mëkatit të vdekjes.

Erdhi çasti kur ajo mendoi se Zoti ishte shumë larg për ta dëgjuar dhe nisi t’ia drejtonte lutjen gjyshes së vdekur para pak kohësh, e cila e kishte rritur sepse e ëma i kishte vdekur gjatë lindjes. Ajo mbahej fort pas idesë se i Keqi kishte kaluar një herë nga ato anë dhe ishte larguar përgjithmonë.

Megjithë hallet e saj, Shantali e dinte se jetonte në një bashkësi burrash e grash të ndershëm që përmbushnin detyrat e tyre, njerëz që ecnin kokëllart, të respektuar nga e gjithë krahina. Por nuk kishte qenë gjithmonë kështu: për dy shekuj, Beskoja ishte banuar nga më të këqinjët e gjinisë njerëzore dhe, në atë kohë, të gjithë e respektonin gjendjen me natyrshmërinë më të madhe, duke thënë se ajo ishte pasojë e mallëkimit të bërë nga keltët kur këta qenë mundur nga Romakët. Deri ditën kur heshtja dhe guximi i një njeriu të vetëm – dikush që besonte jo te mallëkimet, por te bekimet – kishin blerë sërish popullin e tij. Shantali dëgjonte krakëllimën e qepenëve dhe i kujtohej zëri i gjyshes që i tregonte çfarë kishte ndodhur.

«Shumë vite më parë, një ermit – që më vonë u njoh si shën Savini – jetonte në një nga shpellat e kësaj krahine. Në atë kohë, Beskoja nuk ishte veç një postë kufitare, ku gëlonin kaçakë të arratisur, kontabandistë, prostituta, vrasës që preheshin atje mes dy krimeve. Më i ligu mes tyre, një arab i quajtur Ahab, kontrollonte qytezën dhe rrethinat e saj, i detyronte bujqit që këmbëngulnin të jetonin ndershmërisht, të paguanin taksa të mëdha.

Një ditë, Savini doli nga shpella dhe shkoi te shtëpia e Ahabit dhe i kërkoi këtij ta kalonte natën atje. Ahabi u shki gazit:

-Nuk e di vallë se jam vrasës, se u ka prerë qafën shumë njerëzve të këtushëm dhe se jeta jote nuk vlen asnjë grosh në sytë e mi?

-E di, ia ktheu Savini. Por u lodha duke jetuar në shpellë. Do të dëshiroja të kaloja të paktën një natë këtu.

Ahabi e dinte famën e shenjtorit, e cila nuk ishte më e paktë se fama e tij dhe nga kjo ndihej shumë keq, sepse nuk donte ta ndante lavdinë me një njeri aq të brishtë. Prandaj vendosi ta vriste po atë natë, për t'u treguar të tërëve se ishte vetë zot i atyre anëve.

Ata këmbyen disa fjalë dhe Ahabi nuk e dha veten se ndikohej nga llafet e shenjtit. Por si njeri i pabesë kishte kohë që nuk besonte më te e Mira. I tregoi Savinit një vend ku të shtrihej dhe, qetësisht, por me pamje kërcënuese, nisi të mprehte thikën. Savini, pasi e kundroi disa çaste, mbylli sytë dhe fjeti.

Ahabi e shkoi natën duke mprehur thikën. Në mëngjes herët, Savini, kur u zgjua, dëgjoi Ahabin që qahej e ankohej:

-Ti nuk pate frikë nga unë dhe as nuk më gjykove. Për herë të parë, dikush kaloi natën tek unë i sigurt se mund të isha njeri i mirë, mikpritës për të gjithë nevojtarët. Meqënëse më gjykove se mund të jepja provë për të mirë edhe unë ashtu veprova.

Që atëhere Ahabi hoqi dorë nga jeta kriminale dhe nisi të transformonte krahinën. Kështu, Beskoja pushoi së qeni postë kufitare ku gëlonin hajdutët për t'u kthyer në një qëndër tregtare të rëndësishme mes dy vendeve.

Je se çfarë duhet të mësoje. »

Shantali u shkri në ngashërime dhe falënderoi gjyshen që i kishte rrefyer këtë histori. Populli i saj ishte i mirë dhe ajo mund t'i zinte besë. Duke kërkuar sërish gjumin, përkëdheli më në fund idenë se do të tregonte çfarë dinte për të huajin, vetëm e vetëm për ta parë atë fytyrëvarur kur banorët e Beskos ta përzinin nga fshati.

Në darkë, si zakonisht, i huaji shkoi në bar dhe nisi një bisedë me klientët e pranishëm – si turist i çfardoshëm, duke u shtirur se interesohej për gjëra të kota, si për shembull për mënyrën e qethjes së deleve ose për atë të përgatitjes së mishit të tymosur. Banorët e Beskos e kishin zakon të vërenin se të gjithë të huajt mrekulloheshin nga jeta e pastër dhe natyrore e tyre dhe, për rrjedhojë, përsërisnin me ëndje të njëjtat historira rreth temës në fjalë: « ah ! sa mirë që ishte kur jetoje jashtë qytetërimit modern ! » ndërkohë që secili do të dëshironte me gjithë zemër të jetonte larg prej andej, mes veturave që ndotin mjedisin,

në lagje ku mbretëron pasiguria, thjesh sepse qytetet e mëdha gjithnjë kanë qënë një pasqyrë joshëse për njerëzit e fshatit. Por çdo herë që shfaqej një vizitor, ata përpiqeshin t'i tregonin nëpërmjet bisedave të shumta – vetëm nëpërmjet bisedave – gëzimin pse jetonin në një parajsë të humbur, duke u rrekur kështu të bindnin veten për mrekullinë që ishin lindur aty dhe harronin se, deri atëhere, asnjë nga klientët e hotelit nuk kishte vendosur të braktiste gjithçka për t'u ngulur në Besko.

Darka ishte shumë e gjallë, por u prish disi nga një vërejtje që i huaji nuk duhet ta kishte bërë;

- Këtu fëmijët janë shumë të edukuar. Ndryshe nga shumë vende ku kam qënë, nuk i kam dëgjuar kurrë të bërtasin në mëngjes.

Befas në kafene u bë heshtje – sepse në Besko nuk kishte fëmijë -, por pas disa çastesh së dhimbshme, dikujt i vajti mendja të pyeste të huajin në i kishte pëlqyer gjella tipike që sa kishte ngrënë dhe biseda u fut sërish në rrjedhën e zakonshme, duke u vërtitur rreth të mirave të fshatit dhe të këqiave të qytetit të madh.

Sa më tepër kalonte koha, Shantali ndjente se ngërthehej nga shqetësimi, prej frikës se mos i huaji i kërkonte të fliste për takimin në pyll. Por ai nuk ia hidhte fare sytë dhe i fliste vetëm

kur porosiste ndonjë brez për të gjithë dhe, si zakonisht, paguante me pare në dorë.

Sa u larguan klientët, i huaji u ngjit në dhomën e tij. Shantali hoqi përparësen, ndezi një cigare që e mori nga një paketë e harruar në një tavolinë dhe i tha pronares se pastrimin do ta bënte të nesërmen në mëngjes. Meqënëse kjo e fundit nuk bërë asnjë vërejtje, Shantali veshi pallton dhe doli në ajrin e ftohtë të natës.

Duke ecur drejt dhomës së saj që ishte fare afër, me fytyrën e fshikulluar nga shiu, tha me vete se i huaji, duke i bërë këtë propozim makabër, ndoshta kishte gjetur kështu të vetmen mundësi të çuditshme për ta joshur.

Por iu kujtua ari: ajo e kishte parë, e kishte parë me sytë e saj.

Mbase nuk ishte ar. Por ajo ishte shumë e lodhur për të menduar dhe, sa hyri në dhomë, u zhvesh dhe u fut poshtë mbulesave.

Natën e dytë, Shantali u gjend para të Mirit dhe të Keqit. U zhyt në një gjumë të thellë, pa ëndrra, por u zgjua pas një ore. Gjithçka përreth ishte e heshtur: as krrakëllimë qepenësh, as klithma zogjsh natësorë, asgjë që të tregonte se ajo i përkiste ende botës së të gjallëve.

Ajo shkoi te dritarja dhe kqyri rrugën e shkretë, shiun e imtë, mjegullën ku dallohej vetëm drita

e reklamës së hotelit – fshati nuk i ishte dukur kurrë aq i kobshëm. Ajo e njihte mirë atë heshtje të një qytezë të thellë, e cila nuk dëshmonte aspak paqe dhe qetësi, por mungesë të plotë të gjërave të reja për t’u thënë.

Ajo hodhi sytë nga malet; nuk mund t’i shikonte ngaqë retë ishin varur shumë poshtë, por e dinte se, diku atje lart, ishte fshehur një lingotë ari. Ose më mirë: atje ndodhej diçka e verdhë, në formë tulle, e groposur nga një i huaj. Ai i kishte treguar vendin e saktë dhe gati sa nuk i kishte thënë ta nxirrte metalin dhe ta merrte.

Ajo u shtri prapë dhe, pasi u përpëlit disa herë, u ngrit sërish dhe shkoi në banjë; kqyri disi e shqetësuar në pasqyrë trupin lakuriq-së shpejti, a do të ishte përsëri joshës? Kur u kthye në shtrat, i erdhi keq që nuk e kishte marrë me vete paketën e cigareve të harruar mbi një tavolinë, por e dinte se pronari i saj do të vinte ta kërkonte dhe ajo nuk donte që të lindnin dyshime për të. Beskoja drejtohej nga këto lloj kodesh: një paketë me ca cigare kishte një pronar, një kopsë e rënë nga ndonjë xhaketë duhet të ruhej deri sa dikush të vinte ta kërkonte, çdo qindarkë duhet të kthehej, nuk bëhej fjalë të rrumbullakosej shuma që duhej paguar. Vend i mallëkuar, ku gjithçka ishte e parashikuar, e organizuar, e përkryer.

Ngaqë e kuptoi se nuk mund ta zinte më gjumi, u përpoq të lutej prapë dhe të kujtonte gjyshen. Por në mendje ishte gdhendur një imazh: një gropë e hapur, metali i verdhë, i baltosur, në dorën e saj dega si shkop pelegrini gati për rrugë. U kapit, hapi shumë herë sytë, por heshtja ishte gjithnjë po aq mbresëlënëse dhe në kokën e saj luhej pa pushim e njëjta skenë.

Sapo depërtoi nga dritarja drita e parë e mëngjesit, ajo u ngrit dhe doli.

Banorët e Beskos e kishin zakon të zgjoheshin sa agonte. Megjithatë, këtë herë, ajo ua kishte kaluar. Eci në rrugën e shkretë, duke vështruar herë pas here pas për t'u siguruar se i huaji nuk e ndiqte, por për shkak të mjegullës shikonte vetëm disa metra larg. Ndalonte herë-herë për të kapur ndonjë zhurmë hapash, por dëgjonte vetëm zemrën që rrihte fort.

U fut në pyll, mbritti te masivi shkëmbor në formë Y-je, sërish me frikën se mos ky vithisej mbi të, mori degën që e kishte lënë atje një ditë më parë, rrëmihu pikërisht te vendi që i kishte treguar i huaji, futi dorën në gropë për të nxjerrë lingotën. Mbajti vesh: pylli notonte në një heshtje të rëndë, si i angështuar nga një prani e huaj që tmerronte kafshët dhe ngrinte gjethnajat.

Peshoi në dorë lingotën. Ishte më e rëndë nga sa mendonte. E fërkoi dhe pa të shfaqen, të gdhendura në metal, dy vula dhe një seri numrash kuptimin e të cilave nuk e dinte.

Çfarë vlere kishte? Nuk e dinte saktësisht, por, siç i kishte thënë i huaji, ajo shumë mjaftonte që tërë jetën të mos shqetësohej më për të fituar një qindarkë. Në duar mbante ëndrrën, diçka që e kishte dëshiruar gjithnjë dhe që një mrekulli ia kishte dhënë. Atje ishte rasti për të shpëtuar nga ato ditë e netë të njëtrajtshme të Beskos, nga ai hotel ku punonte që prej moshës madhore, nga vizitat e përvitshme të miqve e mikeshave të larguara për studime, për t'u bërë dikushi në jetë, nga të gjitha ato mungesa me të cilat ishte mësuar, nga burrat kalimtarë që i premtinin gjithçka dhe ia mbathnin të nesërmen pa e përshëndetur, nga të gjitha ato ëndrra dështake që ishin fati i saj.

Jeta kishte qënë gjithnjë e padrejtë ndaj saj: baba i panjohur, nënë e vdekur gjatë lindjes duke i lënë një ndjenjë faji, gjyshe fshatare që jetonte me qepje duke bërë kursime të vogla që e mbesa të mund të mësonte të paktën shkrim e këndim. Shantali kishte thurrur shumë ëndrra: gjithnjë kishte imagjinuar se mund t'i kapërcente pengesat, të gjente një burrë, një punë në një qytet të madh, të zbulohet nga ndonjë kërkues talentesh që do të vinte në këtë fund të botës, të bënte

karrierë në teatër, të shkruante një libër që do të kishte sukses të madh, të pozonte për ndonjë fotograf mode, të shkelte qylymat e kuq të jetës mondane. Çdo ditë ishte pritje. Çdo natë ishte zjarmi për të takuar atë që do ta vlerësonte siç duhej. Çdo burrë në shtratin e saj ishte shpresë për t'ia mbathur të nesërmen e për të mos parë më ato tri rrugët, ato shtëpitë e rrëgjua, ato çatitë me pllaka shtufe, kishën dhe varrezën e vogël të keqmbajtur, hotelin dhe prodhimet artizanale që kërkonin javë për t'u bërë e për t'u shitur më së fundi me të njejtin çmim sa prodhimet industriale.

Një ditë, i hypi në kokë se Keltët, banorët e hershëm të vendit, kishin fshehur një thesar përrallor dhe se ajo do ta zbulonte. Sigurisht, kjo ishte ëndrra më e marrë, më e zgjendër nga të gjitha.

Po ja që çasti kishte mbritur, ajo mbante në duar një lingotë ari, përkëdhelte thesarin, shpëtimin përfundimtar, të cilin nuk e kishte besuar kurrë.

Papritur u marros. Fati i vetëm në jetë mund të pezullohej në çast. Maft që i huaji të ndrronte mendje, të vendoste të largohej për në një qytet, ku do të takonte një grua më të gatshme se ajo. Andaj ia vlente më mirë që të mos ngurronte, por të ngrihej në këmbë, të kthehej në dhomë,

të mbushte valixhen me ato pak gjëra që kishte, t'ia mbathte...

Tashmë e shihte veten duke zbritur rrugën e tatëpjetë, duke i ngritur dorën ndonjë makine në të dalë të fshatit, ndërsa i huaji dilte për shëtitjen mëngjesore, zbulonte se ajo ia kishte vjedhur arin. Ajo mbrrinte në qytetin më të afërt – ai kthehej në hotel për të thirrur policinë.

Ajo paraqitej te sporteli i stacionit të autobuzëve, priste një biletë për destinacionin më të largët. Atë çast, dy policë do ta vinin në mes, do t'i thoshnin me mirësjellje që të hapte valixhen, por sa të shikonin se çfarë kishte brenda, mirësjellja do të zhdukej, ajo ishte gruaja që kërkonin pas padisë së bërë tri orë më parë.

Në komisariat, Shantali duhej të zgjidhte: ose të thoshte të vërtetën, të cilën nuk do ta besonte kush, ose të pohonte thjesht se kishte parë tokën e rrëmihur, se kishte vendosur të gërmonte dhe se kishte gjetur lingotën. Dikur, një kërkues thesaresh – të thesareve që duhet të kishin fshehur Keltët- kishte kaluar natën me të. Ai i kishte thënë se ligjet e vendit ishin të qarta: ai kishte të drejtë të përvetësonte çfarë gjente, përveç disa sendeve arkeologjike që duhet t'i deklaronte dhe t'ia kthente shtetit. Një lingotë ari e shtamposur ashtu si duhet nuk kishte asnjë vlerë trashëgimie, zbuluesi mund ta përvetësonte.

Shantali thoshte me vete se po të akuzohej nga policia se lingotën ia kishte vjedhur burrit, do të tregonte gjurmët e baltës mbi metal dhe kështu do të provonte se kishte të drejtë.

Vetëm se ndërkaq historia do të kishte mbrritur në Besko dhe banorët do kishin thënë me marifet – nga xhelozia? lakmia? – se vajza që flinte me klientë ishte e aftë të vidhte disa syresh.

Episodi do të përfundonte në mënyrë patetike: lingota e arit do të konfiskohej në pritje për t'u ndarë siç duhej. Në pamundësi për të paguar avokat, Shantali do të shpronësohej nga sendi i gjetur. Do të kthehej në Besko e fyer, e shkatërruar dhe do të bëhej objekt bisedash, të cilat do të rreshtnin vetëm pas shumë vitesh.

Përfundimi: ëndrrat e saj për t'u bërë e pasur do të fluturonin dhe emri do t'i përlyhej.

Gjërat mund të mendoheshin ndryshe: i huaji thoshte të vërtetën. Nëse Shantali vidhte lingotën dhe ia mbathte përgjithmonë, vallë do ta shpëtonte Beskon dhe banorët nga një fatkeqësi e madhe?

Gjithsesi, para largimit nga dhoma dhe mbrritjes në mal, ajo e dinte tashmë se ishte e pazonja ta kapërcente atë prag. Përse vallë, pikërisht në çastin kur jeta mund të ndryshonte kryekëput, ndjente një frikë të tillë? Në fund të fundit, a nuk flinte me kë t'i donte qejfi? A nuk e

tepëronte nganjëherë me lozonjarinë e saj për t'u zhvatur të huajve ndonjë bakshish të majmë? A nuk gënjente herë pas here? A nuk e kishte zili fatin e shoqeve të vjetra që kishin lënë fshatin dhe ktheheshin aty vetëm për festat e fundvitit?

Shtrëngoi lingotën në duar me sa fuqi që kishte, u ngrit, por, befas e pafuqishme dhe e dëshpëruar, ra në gjunjë, futi lingotën në gropë dhe e mbuloi me dhe. Jo, nuk mund ta merrte. Nuk ishte çështje ndershmërie. Në të vërtetë, aty për aty, e mbërtheu frika. Sapo i kishte thirrur mendjes se ekzistojnë dy gjëra që e pengojnë njeriun të përmbushë endrrat: mendimi se janë të porealizueshme, ose, kur rrota e fatit rrotullohet papritur, sheh se ato bëhen të mundshme në çastin kur nuk e pret. Në fakt, atë çast ngre krye frika se mos futesh në qorrsoak, në një jetë plot me të panjohura, ku bën vaki që gjërat, me të cilat jemi mësuar, të zhduken përgjithmonë.

Njerëzit kërkojnë të ndryshojnë gjithçka dhe njëkohësisht urojnë që gjithçka të vazhdojë si zakonisht. Shantali nuk e kuptonte shumë mirë këtë mëdyshje, po tani duhej të dilte nga ajo gjendje. Ndoshta kishte ngecur keq në Besko, e mësuar me dështimin e saj dhe çdo gjasë fitoreje për të ishte një barrë e rëndë.

Kishte bindjen se i huaji tashmë e kishte humbur besimin tek ajo dhe se ndoshta, po atë

ditë, kishte vendosur të zgjidhte dikë tjetër. Por ajo ishte tepër e dobët për të ndryshuar fatin.

Ato duar që kishin prekur arin, tani duhet të mbërthenin një fshesë, një sfungjer, një leckë. Shantali i ktheu shpinën thesarit dhe shkoi në hotel ku e priste pronarja me pamje disi të inatosur sepse shërbyesja kishte premtuar ta bënte pastrimin e barit para se të zgjohej klienti i vetëm i hotelit.

Frika e Shantalit nuk u vërtetua. I huaji nuk ishte larguar, ndodhej në bar, më magjiplotë se kurrë, duke rrëfyer historira pak a shumë të vërteta, të përjetuara të paktën me intensitet në imagjinatën e tij. Edhe këtë herë, vështimet e tyre u kryqëzuan pa asnjë shprehje vetëm në çastin kur ai pagoi qerasjet që u kishte bërë tërë klientëve të tjerë.

Shantali ishte e dërmuar. Kishte vetëm një dëshirë, që të gjithë të largoheshin sa më parë, por të huajit i kishte hypur frymëzimi dhe nuk pushonte së treguari akekdota që të tjerët dëgjonin me vëmendje, interes dhe me atë respektin e shpifur – me atë përluljen, të themi më mirë – që fshatarët dëshmojnë ndaj atyre që vijnë nga qytetet e mëdha, sepse i quajnë më të kulturuar, më të zhvilluar, më të zgjuar dhe më modernë.

« Sa budallenj që janë ! mendonte ajo. Nuk e kuptojnë rëndësinë e tyre. Nuk e dinë se, kudoqoftë në botë, sa herë që dikush fut në gojë një pirun, këtë mund ta bëjë veç falë banorëve të Beskos që punojnë nga mëngjesi në darkë, pa u lodhur, qofshin këta zejtarë, bujq a blektorë. Ata janë më të nevojshëm në botë se të gjithë banorët e qyteteve të mëdha e megjithatë sillen – dhe e konsiderojnë veten – si qenie inferiore, me komplekse dhe pa vlerë.

I huaji, gjithherë, ishte i prirur të tregonte se kultura e tij vlente më shumë se puna e atyre që e rrethonin. Tregoi me gisht një pikturë të varur në mur.

- E dini se çfarë është ajo? Një nga pikturat më me famë në botë: *Darka e fundit e Jezusit me dishepujt e tij*, e bëra nga Leonardo da Vinçi.

- Po më habit, tha pronarja. E kam blerë fare lirë.

- Eshtë vetëm riprodhim. Origjinali gjendet në një kishë shumë larg prej këndeje. Por ekziston një legjendë lidhur me këtë tablo, nuk e di në keni dëshirë ta dëgjoni.

Të gjithë klientët pohuan me kokë, dhe përsëri Shantalit i erdhi turp që ndodhej atje, e detyruar të dëgjonte atë njeri të shpaloste njohuri pa vlerë, vetëm e vetëm që të tregonte se ishte më i ditur se të tjerët.

- Kur i lindi mendimi për të pikturuar këtë tablo, Leonardo da Vinçi hasi një pengesë të madhe:

duhej të paraqiste të Mirin – nëpërmjet imazhit të Jezusit – dhe të Keqin – të mishëruar nga Juda, dishepulli që vendosi të tradhëtojë gjatë darkës. Ai e ndërpreu punën e filluar dhe u nis në kërkim të modeleve ideale.

« Një ditë, në një koncert koral, pa te njëri nga këngëtarët fytyrën e përkryer të Krishtit. E ftoi atë për të pozuar në studio dhe bëri shume etyde dhe skica.

« Kaluan tre vjet. *Darka* ishte thuajse gati, por Leonardo da Vinçi nuk e kishte gjetur ende modelin e duhur të Judës. Kardinali, përgjegjës i kishës, ku punonte, nisi ta cyste për ta përfunduar afreskun.

« Pas shumë ditë kërkimesh, piktori arriti të gjente një djalosh, të plakur parakohe, të veshur me zhele, të shtrirë fare tapë në një vijë uji. U tha ndihmësve ta shpinin, me mundim të madh, drejt e në kishë, sepse nuk kishte më kohë për të bërë skica.

« Me të mbratur, ndihmësit e vendosën djalin në këmbë. Ai nuk po merrte vesh se çfarë po ndodhte, dhe Leonardo da Vinçi mundi të riprodhonte gjurmët e blasfemit, të mëkatit, të egoizmit, aq fort të dallueshme në atë fytyrë.

« Kur mbaroi, lypsi, i bërë esëll, hapi sytë dhe, i goditur nga shkëlqimi i afreskut, briti me një zë njëherësh plot habi dhe trishtim: